

Yeşilbaş, Gülfıdan, *Liberalizm ve Demokrası: Ortaklıklar ve Farklılıklar*, Ankara: Liberte Yayınları, 1. Baskı, Aralık 2024.

Liberalizm ve Demokrasi

Ortaklıklar ve Farklılıklar

Gülfidan Yeşilbaş

LiBeRtE

Liberalizm ve Demokrasi: Ortaklıklar ve Farklılıklar

Gülfidan Yeşilbaş

ISBN: 978-605-9823-84-5

Liberte Yayınları® | 266

1. Baskı: Aralık 2024

© 2024, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

İç Tasarım: Liberte Yayınları

Kapak Tasarımı: Müşerref Merve Şahin

Baskı: Sayfa Basım

Tevfik İleri Mah. Polat Sk. No:2 Pursaklar / Ankara

Telefon: (312) 394 83 94 | Sertifika No: 77079

LiBeRtE
yayıncılık

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Gülfidan Yeilba

İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisansını (2022), İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Siyaset Bilimi alanında yüksek lisansını tamamlamıştır (2024).

Yüksek Lisans sürecinden itibaren siyaset teorisi alanında younlaarak çalışmalarını bu alan üzerinde devam ettirmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Giriş	3
1 Liberalizm	9
Tarihi Arka Planıyla Liberalizm Nedir?	9
Liberalizm Türleri	13
Klasik Liberalizmin Unsurları	16
Bireycilik	17
Özgürlük	21
Özel Mülkiyet ve Serbest Piyasa Ekonomisi	27
Hukukun Hakimiyeti ve Sınırlı Devlet	34
Liberalizm Dayatılmaya Konu Olabilir mi?	39
2 Demokrasi	45
Demokrasi Nedir? Ne Değildir?	45
Demokratik Değerler Kapsamında Hak ve Özgürlükler.....	52
Anayasal Demokrasi	55
Demokrasi Teorisinde Başka Arayışlar	58
Katılımcı Demokrasi	60
Radikal Demokrasi	64
Müzakereci Demokrasi.....	68
Marksizm ve Demokrasi Beraberliği Olur mu?	73
3 Liberalizm ve Demokrasi	77
Demokrasi Tekniği ve Liberalizm İdeolojisi: Liberal Demokrasi	77
Liberal Demokrasi Listesi	85
Demokrasi Neden Liberalizme İhtiyaç Duyar?	85

Liberalizm ve Demokrasi Ortaklığı	90
Liberalizm ve Demokrasi Farklılığı	93
Liberal Değerlere Sahip Olmayan Demokrasi Olur mu?	97
Liberal Değerlerden Uzakta: İlliberal Demokrasi Örnekleri	103
Genel Değerlendirme ve Sonuç	107
Kaynakça	115

Önsöz

BU KİTAP, GÜNÜMÜZDE EN POPÜLER YÖNETİM SİSTEMİ olan liberal demokrasinin iki ayağı, liberalizm ve demokrasi arasındaki zorunlu ortaklıktan oluşmaktadır. Kitap aynı zamanda, liberalizm ve demokrasi kavramlarına ayrı ayrı odaklanarak tarihi gelişim sürecinden bahsetmektedir. Böylece her iki kavramın farklılıklarına rağmen aralarındaki uyum ele alınmıştır.

Liberalizm bireyi temel alan ve önceleyen bir ideolojidir. Demokrasi ise halkın seçimler yoluyla iktidarı belirlemesini öngören siyasi bir tekniktir. Liberal demokrasi, liberalizm ideolojisi ve demokrasi tekniğinin ortaklığıyla oluşan yönetim sistemidir. Demokrasi tekniğine içerik sağlayarak, çerçeve değerler kazandıran yegâne ideoloji liberalizmdir. Bu bağlamda liberal demokrasi, insan haklarına ve hukukun hakimiyetine bağlı, anayasa ile sınırlandırılmış devlet anlayışına sahip ve bireysel özgürlüklere saygılı niteliklere sahip yönetim sistemidir.

Bu kitabın bulguları, liberalizmin siyasi yönetimde varlık gösterebilmesi için demokrasinin sunduğu tekniğe ihtiyaı olduğunu ortaya koyarken; demokrasinin ise hedeflediği yönetime liberal değerler ışığında ulaşabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda liberal demokrasinin zorunluluğunu tartışmaktadırdır.

Bu kitabın yayımlanmasında emeği geçen herkese, başta değerli anneme ve babama, kıymetli hocam Atilla Yayla'ya ve değerli dostlarım Beyza Nur adır, Buse Altun ve Berfin Boral'a teşekkür borçluyum. Bu kitabımı onlara ithaf ediyorum.

Gülfidan Yeşilbaş

İstanbul, 29 Temmuz 2024

Giriş

DEMOKRASİ VE LİBERALİZM, BERABERLİKLERİ AÇISINDAN üzerinde en çok tartışılan kavramlar arasında yer almaktadır. Demokrasi ve liberalizm üzerine yazılmış bu kitap, asıl olarak demokrasi ve liberalizmin zorunlu birlikteliği ile ilgili olup, aynı zamanda zorunlu olduğu söylenebilecek ortaklıklarına odaklanacaktır. Beraber anılmalarına karşın demokrasi ve liberalizm kavramlarının ortaklıkları ve farklılıklarının literatürde yeterince üstünde durulmamış olması bu kitabın yazılmasındaki temel sebep olmuştur.

“Siyaset teorisinde sıkça anılan kavramlardan biri olan liberalizm, ilk defa 19. yüzyılın başlarında siyasi terminolojiye girmiştir” (Yayla, 2015: 27). Geniş anlamda liberalizm başlıklı ilk bölümde anlatılacak olan liberalizm kavramı genel itibarıyla özgürlük ve bireysel hak ve hürriyetlerle iç içe geçen bir yapıya sahiptir. Açık uçlu ve gevşek bir ideoloji olan liberalizm, insanlara dayatılma fikrine ve uygulamasına doğası gereği uzaktır. Ortaya çıkışından günümüze kadar çeşitli değişim yaşayan bu kavram kimi dönem unutulmaya yüz tutarken kimi dönem de çeşitli öğ-

retilerle iç içe geçmiştir. Kendi içinde de çeşitli türlere ayrılmıştır. Bu bağlamda demokrasi kavramıyla da sürekli aynı yelpazede konuşulur ve birlikte anılır olmuştur.

“Liberalizm, bireyin özgürlüğünü ve temel haklarını güvence altına almayı amaçlar” (Ekmekçi, 2013: 207). Bu amaçtan hareketle temel yapı taşı toplum değil, bizzat toplumu oluşturan bireylerdir. Birey odaklı bu ideoloji, bireyin temel haklarını ve aynı zamanda bireyin toplumdan daha kıymetli olduğunu vurgulama gayretindedir. Birey haklarının zamanımızdaki popülerliği nedeniyle günümüz dünyasında otoritesini korumaktadır. Otoritesini korumasının bir diğer ve hatta en önemli sebebi ise liberalizmin hukukun hakimiyetine verdiği önem ve özel mülkiyet hakkına bağlılığıdır. Modern dünyada bireylerin üretkenliği belirli bir noktada özel mülkiyet edinebilme hakkıyla doğru orantılıdır. Tarih boyunca özel mülkiyet hakkından mahrum bırakılan bireylerin aynı oranda üretkenliğinin de düştüğü açıktır. Ayrıca mülkiyet hakları teorisine göre, ‘mülkiyet hakları’ nın varlığı, piyasaya disiplin getirmektedir (Dura, 2006: 232). Bu bağlamda liberal değerler insan hakları için vazgeçilmez değerlere dönüşmüştür.

“Tarihi gelişim süreci içinde ülkelerin liberalizmleri arasında önemli farklılıklar vardır” (Yayla, 2015: 33). Bu sebeple ortaya çıktığı günden bu yana liberalizm çeşitli isimlerle anılmıştır. Çeşitli türlere ayrılmasına rağmen Hayek’e göre liberalizm temelde iki türe ayrılmıştır. İlki bu tezin konusu olan klasik liberalizmken, ikincisi ise, Hayek’in tasviriyle, klasik liberalizm unsurlarından sapsamış ve içeriğini değiştirmiş halidir. Hayek’in toplumsal ve siyasal kuramına baktığımızda kuramın sınırlı devlet ve özgürlük zemini üzerinden kurgulandığını görebiliriz. Hayek’in özgürlük anlayışı negatif özgürlüktür ve özgürlüğü kısıtlayacak tüm müdahalelere karşıdır (Safi, 2018: 1788). Bu anlamıyla kitabın konusunu oluşturu-

ran klasik liberalizm ile Hayek'in düşünceleri aynı ekseninde olduğunu söyleyebiliriz. Bunun haricinde sosyal liberalizm, eşitlikçi liberalizm, toplumcu liberalizm türleri kitabın konusuna dahil değildir.

İki ana konuyu ele alarak ortaklıklarına ve farklılıklarına değinmek amacıyla yazılan bu kitabın ikinci ve son ana konusu demokrasidir. “Demokrasi modern devleti idare etmekte kullanılan siyasi rejim biçimlerinden biridir” (Linz ve Stepan, 1996: 17). İdare etmekten kasıt, demokrasi tekniğinin oy verme prensibini karşılıyor olmasıdır. Antik Yunancadan günümüze gelen demokrasi kelimesinin anlamı, halk yönetimidir. Ancak, bu anlam, günümüzde tüm sorulara cevap vermekte zorlanmaktadır. Çünkü demokrasi yalnızca bir teknik olduğundan muhtevası konusunda çeşitli tartışmalar mevcuttur. “Tartışmalara rağmen demokrasi, hemen hemen bütün sosyal teoriler tarafından, özde olmasa bile, sözde, ulaşılmak istenilen yüksek ideallerden biridir” (Yayla, 2014: 214).

Siyasi rejim olarak demokrasi için çoğunluğun yönetimi dersek abartmış olmayız. Özellikle mutlak monarşi gibi tek kişi yönetimiyle kıyaslandığında demokrasi, günümüz dünyası için daha ideal bir siyasi rejimdir. Yalnızca yönetim tekniği olduğundan, demokrasi, içeriğe ihtiyaç duyar. Bu noktada, liberalizmin yanı sıra, demokrasi zaman zaman başka ideolojilerle anılmasına karşın, ideal demokrasi, liberal demokrasidir. Çünkü muhtevası liberal değerlerle donatılmamış demokrasi, çoğunluğun tiranlığından farklı olmayacaktır. Çoğunluğun yönetimine izin veren bu metodoloji, azınlık haklarını ya da hukukun hakimiyetini korur nitelikte olmadığında otoriter yönetime dönüşmesi kaçınılmazdır.

Demokrasi başlıklı ikinci bölümde daha detaylı olarak anlatılacak demokrasinin temel amacı, esasen devletin hükümetinin rızaya dayalı olarak kurulması ve siyasal eşitliğin sağlanmasıdır (Kalkan vd., 2017: 53). Bu amaçtan hareketle çeşitli demokrasi

türleri ortaya çıkmıştır. Türler arasında tezin konusunu oluşturan liberal demokrasi teorisi, demokrasiyi teknik bir durum olmaktan çıkarıp günlük hayata uyarlar. Çünkü liberal değerlerle demokrasi tekniği birleştiğinde çoğunluğun istediğinin olması dışında, hukukun üstünlüğü sağlanmış, bireysel hak ve hürriyetler güvence altına alınmış olur. Liberal demokrasi haricinde diğer demokrasi türleri olarak: Müzakereci Demokrasi, Marksist Demokrasi, Katılımcı Demokrasi ve Radikal Demokrasi öne sürülmüştür. Bu türler kitabın ikinci bölümünde ele alınacaktır.

“Demokrasi metodolojisine muhteva sağlamak amacıyla ortaya çıkan liberal demokrasi kavramının esin kaynağı Aydınlanma Çağı’nın (XVII. yüzyıl) felsefi düşünce akımı olan liberalizmdir” (Kodaman, 2011: 2). Demokrasi tekniği, içeriği liberal değerlere sahip olduğunda anlam kazanmıştır. Bu bağlamda liberal demokrasi, ilk olarak İngiltere’de burjuva sınıfının baş kaldırması ve oy hakkının daha geniş kitlelere yayılmasıyla sonuçlanan bir süreçte ortaya çıkmıştır. Kitabın üçüncü bölümünde anlatılacak olan liberalizm ve demokrasi birlikteliği bu olay sonrasında günümüze kadar gelmiştir.

Bu çalışmanın esas gayesi, demokrasi tekniğinin ideal formuna ulaşması için, sahip olması gereken tüm içeriklerin liberalizmle doğrudan bağlantılı olduğunu anlatmaktır. Bunun yanı sıra aralarındaki zorunlu birlikteliğin gerekçelerinden bahsederek ortaklıklarını ortaya koymaktır. Bütün bunlara ek olarak demokrasiyle liberalizm arasındaki farklılıklar anlatılacak ve aralarında hangi durumların ne gibi gerilimler ortaya çıkartabileceğinden bahsedilecektir. Demokrasi tekniğinin içerik olarak liberal değerlere sahip olmadığı durumlarda yönetimin ne hale evrildiğini anlamak için, dünyadan illiberal demokrasi örnekleri verilecektir. Buradan

hareketle bireysel özgürlük ve daha birçok hak adına demokrasi-nin liberal değerlere ihtiyacı olduğu gösterilecektir.

Bu kapsamda Giriş Bölümü'nün ardından, 'Liberalizm' üst başlıklı Birinci Bölüm kapsamında 'Tarihi Arka Planıyla Liberalizm Nedir?', 'Liberalizm Türleri', 'Klasik Liberalizm Unsurları', 'Liberalizm Dayatılmaya Konu Olabilir Mi?' alt başlıkları kapsamında liberalizm teorisine giriş yapılacaktır. Liberalizmin tam olarak ne anlama geldiğini açıklamayı hedefleyen Birinci Bölümde aynı zaman da liberal değerler de ele alınacaktır.

Çalışmanın 'Demokrasi' üst başlıklı İkinci Bölümü kapsamında 'Demokrasi Nedir? Ne Değildir?', 'Demokratik Değerler Kapsamında Hak ve Özgürlükler', 'Anayasal Demokrasi', 'Demokrasi Teorisinde Başka Arayışlar', 'Marksizm ve Demokrasi Beraberliği Olur mu?' alt başlıkları kapsamında demokrasi tekniğinin amaç ve gayesinden, türlerinden bahsedilerek demokrasi tekniğinin ne olduğunun anlatımı yapılacaktır.

Çalışmanın 'Liberalizm ve Demokrasi' üst başlıklı Üçüncü Bölümü kapsamında 'Demokrasi Tekniği ve Liberalizm İdeolojisi: Liberal Demokrasi', 'Demokrasi Neden Liberalizme İhtiyaç Duyar?', 'Liberalizm ve Demokrasi Ortaklığı', 'Liberalizm ve Demokrasi Farklılığı', 'Liberalizm ve Demokrasi Ortaklık/Farklılık Tablosu', 'Liberal Değerlere Sahip Olmayan Demokrasi Olur mu?' alt başlıkları vardır. Bu çerçevede ilk iki bölümde anlatılan liberalizm ve demokrasi anlatımını birleştirerek zorunlu beraberlikleri anlatılmaya çalışılacaktır. Bunun yanı sıra dünyadan illiberal demokrasi örnekleri verilerek beraberliklerinin olmadığı yönetim şekillerinin ne duruma geldiği ortaya koyulacaktır. Son olarak liberalizm ve demokrasi arasındaki farklılıklardan bahsedilecektir.

Çalışmanın Sonuç Bölümü'nde ise, bu kitapta hedeflenen liberalizm ideolojisi ve demokrasi tekniğinin anlatımıyla varılan sonuç aktarılacaktır. Böylece, her iki kavramın farklılığı ve ortaklığı ortaya koyacak ve aynı zamanda ikisinin zorunlu birlikteliği değerlendirilecektir. Günümüz dünyasında idealize edilen demokrasi tekniğini esasen kullanılabılır kılan ideolojinin liberalizm olduğunu vurgulamaktadır.